

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av undervisningen i
historia vid Kunskapsskolan i Gävle

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Kunskapsskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisningen i historia under våren 2015. Granskningen vid Kunskapsskolan i Gävle ingår i detta projekt.

Kunskapsskolan besöktes den 30 mars till den 2 april 2015. Ansvariga inspektörer har utredarna Lina Spjut och Andreas Leo varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av undervisningen i historia genomförs i totalt 20 kommunala skolor och 7 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Kunskapsskolan

Kunskapsskolan i Gävle är en fristående skola belägen i stadens södra del. Huvudman för skolan är Kunskapsskolan i Sverige AB. Verksamheten vänder sig till elever i årskurserna 6-9 och totalt går 270 elever på skolan. Av dessa går 238 elever i årskurserna 7-9. Skolan har tre undervisande lärare i historia, två innehar lärarlegitimation, den tredje läraren har ansökt och inväntar Skolverkets beslut. Ämnesansvaret i historia är organiserat tillsammans med övriga SO-ämnen. Kunskapsskolan i Gävle har inte tillsatt några förstelärare i historia, men sådana finns centralt inom kunskapsskolans koncern.

Kunskapsskolan Gävle startade sin verksamhet läsåret 2013-2014 och skolans första nior går ut skolan detta läsår. Skolan har ännu inte genomfört några nationella ämnesprov i historia. Enligt inskickade betygsresultat för höstterminen 2014 når 95 procent av eleverna i årskurs 7, 87 procent av eleverna i årskurs 8 och 82 procent av eleverna i årskurs 9 minst betyget E. Vid samma betygssättning är genomnittligt betyg i historia 14,9 i årskurs 7, 11,8 i årskurs 8 och 12,0 i årskurs 9. Det är sålunda flest elever som når de kunskapskrav i historia som minst ska uppnås i årskurs 7 och i denna årskurs nås även högst resultat.

Undervisningen vid Kunskapsskolan i Gävle har en tyngdpunkt i elevernas egna arbete och undervisningen genomförs ofta tematiskt med flera ämnen. Genomgångar och instruktioner ges i undervisningssituationerna, samtidigt som eleverna arbetar självständigt med stöd av lärare, vilket bland annat innebär att eleverna söker information om och skriver och redovisar arbeten utifrån uppgifter med olika svårighetsnivåer.

Resultat

I vilken utsträckning får eleverna skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att använda en historisk referensram?

Här bedöms om undervisningen innehåller historiska kunskaper som anspelar på uppfattningar om dåtiden – uppfattningar som delas av många och som man i olika sammanhang förväntas känna till. Vidare bedöms om undervisningen innehåller kunskaper om historiska sammanhang som har lett fram till nuet. Kunskaper om historiska sammanhang kan öka elevernas förståelse för att samhället förändras av en mängd olika orsaker och att det påverkar förutsättningarna för eleverna själva och för deras omgivning. Erfarenheter från hela världen måste ingå i den historiska referensramen. Här bedöms även om undervisningen ger en kronologisk överblick. En grundläggande förståelse för kronologin i olika skeenden är en förutsättning för att kunna resonera om orsaker till, och konsekvenser av, förändringar i samhället.

Vidare bedöms om eleverna får använda adekvata begrepp kring en historisk referensram. Slutligen bedöms också vilket stöd eleverna får i form av tydliga beskrivningar och förklaringar samt om eleverna får diskutera och reflektera kring en historisk referensram.

Kunskaper om historia och Historiska sammanhang

Under lektionsobservationer har flera arbetsområden iakttagits, bland annat fick eleverna arbeta självständigt med uppgifter om olika historiska personer som levde under 1500-1800-talen, exempelvis uppfinnare, upptäckare eller andra historiskt kända personer.

I uppgiften ingår att eleven ska koppla personen till olika händelser, uppfinningar eller upptäckter, hur upptäckten/uppfinningen mottogs samt vilka orsaker och konsekvenser som följde på upptäckten eller uppfinningen. Under lektionsobservationerna har också seminarier om olika historiska händelser som symboliserades av bilder iakttagits. Vid seminariet redovisar eleverna för varandra och läraren vad bilderna föreställer, samt vad som kan ha skett före och efter händelsen på bilden. I samband med redovisning ställer läraren några kontrollfrågor, detta då seminariet betraktas som ett bedömningstillfälle. Lektionsobservationer visar också att eleverna arbetar med en självständig uppgift kallad "Historikern". Inskickade lektionsplaneringar berättar att eleverna i uppgiften ska välja en historisk händelse från 1900-talet och beskriva händelsen, dess orsaker, vilka konsekvenser som följde på händelsen och vilken betydelse händelsen haft för historien.

Vid elev- och lärarintervjuerna framkommer att undervisningen i historia ganska ofta innehåller kontrafaktiska resonemang, bland annat i samband med analyser av historiska händelsers betydelse. Eleverna instrueras exempelvis att ställa frågan "om inte detta hade hänt, hur hade världen då sett ut?". I intervjuer med elever och lärare framkommer också att tidigare arbetsområden behandlat män och kvinnor i media över tid, hur den grekiska kulturen påverkat vår tid, hur flodkulturerna utvecklats samt hur olika yrkesgrupper förändrats, tillkommit och försvunnit under de senaste trettio åren.

Kronologisk överblick

Vid lektionsobservationerna har ingen kronologisk överblick iakttagits. Under elevintervjuerna framkommer att tidigare arbetsområden innefattat antisemitismens och rasismens utvecklingslinjer genom historien. Eleverna uppger också att de arbetat med kalla kriget med hjälp av tidslinjer för att skapa överblick. I lärarintervjuerna beskrivs ett arbetsområde om rasismens idéhistoria. Några andra exempel på utvecklingslinjer eller kronologisk överblick som spänner över flera epoker har inte iakttagits eller beskrivits. Undervisningen på Kunskapsskolan är, utifrån övergripande planering, tematiskt upplagd och i historieämnet görs nedslag i olika historiska epoker. Lektionsobservationer och intervjuer visar att kopplingar mellan flera epoker sällan görs, men enligt lärarintervjuer och inskickade arbetsuppgifter förekommer däremot kopplingar mellan enskilda epoker och nutiden.

Användning av historiska begrepp kopplat till historisk referensram

En betydande del av upplägget runt historieundervisningen utgår från olika historiska begrepp som sedan sätts in i ett historiskt sammanhang. Detta framgår av både lektionsobservationer och intervju med lärare.

Begrepp från olika delar av den historiska referensramen har iakttagits, såsom kolonialism, kulturkolonialism, antisemitism, Förintelsen och koncentrationsläger. I elevintervjuer framkommer att historiska begrepp betonas, att det görs tankekartor på tavlan runt begreppen, samt att det finns en begreppsordlista på skolkoncernens lärplattform, vilken eleverna har tillgång till. Av intervju med lärare och exempel på uppgifter framgår att även analytiska begrepp som orsak, konsekvens, kontinuitet, förändring och samband används i undervisningen, exempelvis när olika typer av analyser ska göras. En uppgift handlar exempelvis om att beskriva en central händelse under 1900-talets första hälft och förklara orsaker och konsekvenser till händelsen.

Aktivt lärarstöd i form av tydliga beskrivningar och förklaringar kopplat till historisk referensram

Vid lektionsobservationerna framkommer att genomgångar och gemensamma introduktioner vid lektionsstart inte sker vid alla lärtillfällen. Ofta sätter eleverna igång att arbeta på valfri plats, medan läraren befinner sig i lektionssal eller på en gemensam yta för de samhällsorienterande ämnena. Antalet närvarande elever vid lektioner varierar, vilket leder till att lärare, i samband med handledning, instruerar elever om uppgifter som lanserats vid tidigare lektioner. Av observationer framgår att elever i varierande utsträckning får ett aktivt lärarstöd, det finns elever som under lektioner inte får det lärarstöd de behöver för att exempelvis förstå instruktioner i en uppgift eller ta sig an ett innehåll i en text. Samtidigt uppger elever i intervju att de tycker att det är lätt att få lärarstöd vid arbete med uppgifter. I lärar- och rektorsintervju framkommer att elevernas behov av stöd följs upp i efterkommande handledningssamtal eller att elever kan erbjudas extra tid i mindre grupp efter ordinarie undervisningstid.

Diskussion och reflektion kopplat till historisk referensram

Vid en observerad lektion ses ett exempel på seminarieformsdiskussion där dialog förs mellan lärare och aktuell redovisande grupp gällande slaveri i dåtid i form av kolonialism, och i nutid, i form av barnarbete i textilfabriker, prostitution och tiggeri. Diskussionen stannar vid ett konstaterande om situationen idag och eleverna ges exempelvis inte möjlighet att ange tänkbara fortsättningar på utvecklingslinjen. Vid elevintervjuerna framkommer några exempel på diskussion och reflektion kopplat till en historisk referensram. Eleverna uppger bland annat de fått reflektera och fundera kring frågor om andra världskriget och i en annan elevintervju uppges att de diskuterat och jämfört teknikutveckling över tid. Vid lärarintervjun ges exempel på diskussion rörande demokratiskt och diktatoriskt styrda flodkulturer och vilken av dessa som överlevde längst och varför det var så.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i samband med undervisningen vid Kunskapsskolan i Gävle i ganska hög grad får arbeta med en historisk referensram kopplat till historiska kunskaper och sammanhang, men att undervisningen i ganska låg grad berör historisk referensram gällande kronologisk överblick.

I vilken utsträckning får eleverna skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap?

Här bedöms om undervisningen ger en orientering i källkritiska metoder och att eleverna får öva på att ställa frågor till och värdera historiska källor. Den övergripande frågan är hur vi kan veta något om det förflutna. Kursplanen pekar ut såväl skriftliga källor som arkeologiskt material, platser och levande människors berättelser som källor till historisk kunskap. Genom att eleverna får komma i kontakt med historiskt källmaterial kan ämnet bli levande för dem. När de tolkar och värderar källorna arbetar de dessutom som historiker och är med och skriver historia. Elevernas historiemedvetande utvecklas när de lär sig något om det förflutna, samtidigt som de får en insikt i vetenskapliga metoder och kan reflektera över hur deras tolkningar färgas av egna erfarenheter och värderingar. Här bedöms också om undervisningen ger eleverna möjlighet att genom källorna leva sig in i förhållanden och värderingar som rådde förr, det vill säga utveckla historisk empati och föra etiska resonemang om och ifrågasätta handlingar och värderingar under tidigare perioder i historien.

Vidare bedöms om eleverna får använda adekvata begrepp för att kritiskt granska, tolka och värdera källor. Slutligen bedöms också vilket stöd eleverna får i form av tydliga beskrivningar och förklaringar samt om eleverna får diskutera och reflektera kring hur de utifrån en kritisk granskning, tolkning och värdering av källor kan skapa historisk kunskap.

Orientering i källkritiska metoder

Under två lektioner, med skilda elevgrupper, observeras när läraren förklarar källkritiska principer och hur dessa sedan ska användas när eleverna ska göra en källförteckning i samband med en uppgift som behandlar en känd historisk händelse under perioden 1900-1950. Eleverna instrueras att ställa frågor om källans äkthet, tillkomst i tid, källans samband till andra källor och källans tendens. I en annan observation behandlas kort en bildkälla med frågor om dess tillkomst i tid. Av intervjuer med elever framgår att undervisningen även innehållit arbete med Anne Franks dagbok som en historisk källa, dock ej i samband med någon källkritiskt argumentation.

I intervjuer med elever framställer de undervisningen med källkritik som att jämföra källor eller att ställa kontrollerande frågor om källans trovärdighet när de ska upprätta en källförteckning. En elev beskriver det som att söka fakta, lägga in källan och sen se om källan är sann eller falsk. I intervjuer med lärare framkommer att arbetet med interaktiva källor kräver en källkritisk medvetenhet och att de stödjer eleverna genom att exempelvis förklara vilka källor som kan anses vara mer eller mindre trovärdiga. På en lektion observeras exempelvis hur lärare och elever rangordnar källor som stöd för informationsinhämtning. Lärarna uppger även att källkritiska diskussioner förs i samband med upprättande av källförteckning och bekräftar bilden att källkritiska diskussioner förs in som en avslutande kontroll om elevernas använda källor kan betecknas vara korrekta. Inga tydliga exempel där undervisningen använder källan som utgångspunkt för vilken information som kan inhämtas ur den iakttas vid lektionsobservationer eller hörs beskrivas vid intervjuer med elever.

Använda och tolka källor för att utveckla historisk empati

Vid ett tillfälle iakttas en seminarielektion där bilder står i fokus för arbetet. Eleverna har arbetat i grupp med bilderna inför seminariet och ska vid seminarietillfället redovisa vad de sett på bilden, vad som verkar hända och vad eleverna tror kan ha hänt före och efter händelsen på bilden. En bild blir mer omdiskuterad än andra, det är en bild där européer leder ett antal fastkedjade afrikaner som ska transporteras till slavskeppen för att föra de tillfångatagna afrikanerna till Amerika som slavar. Ett kort samtal förs om huruvida bilden är skapad av européer eller afrikaner, samt om hur slaveri såg ut då, och hur det ser ut nu. Undervisningen berör källans ursprung och eleverna framför olika tolkningar utifrån den tidens värderingar. I intervjuer med elever och lärare ges även ytterligare några exempel när undervisningen innehållit historisk empati kopplat till olika källor. Bland annat uppger eleverna att de besökt ett museum och i en uppgift fått fundera över hur människor under industrialiseringen kände och levde. Lärarna uppger även att eleverna utifrån Anne Franks dagbok fått sätta sig in i den situationen. I intervjuer med elever och lärare beskrivs film ha använts som en intresseväckare vid uppstarten av ett tema som innefattade andra världskriget, enligt lärarintervjuer gjordes detta i syfte att skapa ett intresse för arbetsområdet och för att nå historisk empati. I detta sammanhang användes filmen "Pojken i randig pyjamas", vilken bygger på en fiktiv skönlitterär bok som utspelar sig vid tiden för andra världskriget.

Användning av historiska begrepp kopplat till att kritiskt granska, tolka och värdera källor

Vid lektionsobservationer förekommer genomgång av källkritik, då som en instruktion i samband med skapandet av en källförteckning.

Uppgiften består i att välja en historisk händelse, exempelvis Versaillesfreden, beskriva händelsen och dess betydelse för historien, sist ska eleverna sammanställa en källförteckning och i samband med den uttala sig om använda källors trovärdighet utifrån källkritiska frågor. Där används och förklaras begrepp som äkthet, tidssamband, oberoende, tendensfrihet, upphovsman, primärkälla, förstahandskälla, andrahandskälla och originalkällor.

Aktivt lärarstöd i form av tydliga beskrivningar och förklaringar kopplat till att kritiskt granska, tolka och värdera källor

Som beskrivits ovan, observeras när två grupper av elever instrueras i källkritiska principer. Eleverna får också stöd och förklaringar i hur de kan rangordna och förhålla sig till olika typer av källor, som exempelvis ne.se, historiesajten.se och wikipedia. Av observationer framgår att undervisningen innehåller orientering i källkritiska principer men att eleverna inte får tillämpa den historievetenskapliga källkritiken på ett faktiskt historiskt källmaterial eller som ingång till vad vi kan veta om historien. Eleverna får, utifrån observationer och intervjuer, stöd utifrån frågor om var de kan hitta information eller hur de kan bearbeta denna information utifrån uppgifterna. Vidare syns att de får värdera källors trovärdighet utifrån exempelvis upphovsman eller möjlighet att redigera ett innehåll. Rektor och lärareintervjuer anger också att elever fångas upp och ges stöd i samband med den personliga handledningstiden.

Diskussion och reflektion kopplat till att kritiskt granska, tolka och värdera källor

Ingen diskussion eller reflektion rörande att kritiskt granska, tolka och värdera källor iaktogs vid lektionsobservationer, har setts i inskickat materiel eller har hörts berättats om vid intervjuer.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i viss grad får skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap. Eleverna får emellertid i låg grad tillämpa den för historieämnet specifika källkritiken, exempelvis utifrån arbete med historiska källor och utifrån källkritisk metod skapa egna framställningar av det källorna beskriver.

I vilken utsträckning får eleverna skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv?

Här bedöms om undervisningen ger eleverna möjligheter att reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv.

Vidare granskas om undervisningen innehåller moment kring hur historia kan användas för olika syften och förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Historieskrivningen är inte neutral utan görs utifrån något syfte eller i ett specifikt sammanhang. Historia kan vara ett verktyg både för enskilda individer och för grupper att formulera hur de vill uppfattas och vad de vill göra genom att berätta om det förflutna. Historia kan också användas för att skapa familjesammanhållning eller etablera identiteter baserade på till exempel klass, genus, etnicitet, generation eller nationell tillhörighet. Med kunskaper om detta får eleverna möjlighet att upptäcka och förstå när och hur historia används för att påverka människor i olika sammanhang. Vidare bedöms om eleverna får använda adekvata begrepp för att reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv. Slutligen bedöms också vilket stöd eleverna får i form av tydliga beskrivningar och förklaringar samt om eleverna får diskutera och reflektera kring hur de och andra använder historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv.

Hur spår av historien kan tolkas

Vid lektionsobservationerna kunde ett samtal mellan elever rörande en uppgift om uppfinnare och upptäckare iakttas. I samband med att en uppgift presenteras frågar lärare vad eleverna vet om olika historiska personer. Eleverna gör då kopplingar mellan Isaac Newton och enheten Newton som de arbetat med i naturorienterande ämnen. I en genomgång lyfter också läraren fram att Galileo Galilei var en av de första som arbetade med laborationer utifrån hypoteser och hänvisar till att eleverna arbetar på liknande sätt i naturorienterande ämnen.

Vid lärarintervjuer framkommer även att en uppgift eleverna arbetat med behandlar den kristna kalendern och hur kristendomens historia har påverkat vilka helgdagar vi har idag. I elevintervjuerna framkommer även att de arbetat med hur kartor och gränser förändrats i Europa, eleverna ger exempel på hur Kejsardömet Österrike-Ungern försvann från kartbilden efter första världskriget.

Hur historia kan användas för att skapa eller stärka gemenskaper och nationella identiteter

I intervju med elever framkommer att elever valt att arbeta med kristallnatten och vilken betydelse den haft för historien. De som valt den händelsen får, enligt elever och lärare, diskutera betydelsen för judisk identitet idag. Inga andra exempel när undervisningen innehåller hur historia kan användas för att skapa eller stärka gemenskaper och nationella identiteter framkommer i observationer eller intervjuer.

Hur historia använts och används i samhället och i vardagslivet

I elevintervjuerna framkommer att eleverna har arbetat med hur Nazityskarna använde antisemitism under andra världskriget för att öka judehatet och hur Sverigedemokraterna idag använder sig av rädslan för muslimer för att vinna väljare. Vid lektionsobservationerna framkommer inga andra exempel på hur historia har använts och används i samhället och i vardagslivet. Intervjuer, både med elever och lärare, visar ett exempel på en arbetsuppgift i samhällskunskap där eleverna arbetat med att studera varumärken i nutid och fundera över vad de har för historisk bakgrund.

Användning av historiska begrepp kopplat till användning av historia

De begrepp som iakttagits vid lektionsobservationer och eller framkommit vid intervjuer rörande användning av historia är identitet i samband med arbetet om kristna högtider och propaganda i samband med andra världskriget.

Aktivt lärarstöd i form av tydliga beskrivningar och förklaringar kopplat till användning av historia

Intervjuer med elever och lärare visar att, när undervisningen behandlar användning av historien, lärare i ganska stor utsträckning ger ett aktivt stöd. I observationer framkommer dock att det finns elever som inte får ett aktivt lärarstöd när de exempelvis arbetar med olika uppgifter. Rektor och lärarintervjuer anger att elever fångas upp och ges stöd i samband med den personliga handledningstiden.

Diskussion och reflektion kopplat till användning av historia

Av intervjuer med elever och lärare framkommer inga exempel på när undervisningen innehåller diskussion och reflektion kopplat till användning av historia.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i låg grad får skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv.

Allmändidaktik

En framgångsrik undervisning som leder till att eleverna når goda studieresultat kan inte beskrivas i endimensionella termer. Det är kvaliteten i lärarens kombinerade kunskaper, förmågor och handlingar i varje unik undervisningssituation som skapar förutsättningar för elevers lärande och kunskapsutveckling.

Utiifrån forskningsöversikten Utmärkt undervisning¹ går det dock att peka ut några specifika kompetenser hos läraren som visat sig ha stor betydelse.

Av lektionsobservationer och intervjuer med elever och lärare framgår att undervisningen vid Kunskapsskolan i Gävle i ganska hög grad innehåller en uppmuntrande lärandemiljö där eleverna uppmannas och uppmuntras att arbeta självständigt. Lärarna bemöter eleverna med respekt och uttrycker tillit till elevernas förmåga. Lektionsobservationerna visar på en arbetsmiljö där eleverna inte alltid får möjlighet att arbeta i lugn och ro eftersom ljudnivån stundvis är hög och samtal om annat än skolarbetet kan störa. Intervju med lärare och rektorn visar att de är medvetna om detta och arbetar med olika åtgärder för att förbättra miljön. Eleverna arbetar i stor utsträckning självständigt med uppgifter som är anpassade efter vilken kunskapsnivå eleverna har satt som mål för arbetsområdet. Observationer och intervjuer visar att undervisningen klarlägger målsättningar i kunskapskrav men att syftet med undervisningen i historia inte framträder tillräckligt tydligt. Av observationer och intervjuer med elever framgår att alla elever inte får ett aktivt lärarstöd. I lärar- och elevintervjuer framkommer att tid utanför ordinarie undervisningstid finns när elever kan få stöd och hjälp.

Syfte och frågeställningar

Flera historiedidaktiska studier pekar på att det finns brister i undervisningen och i elevernas färdigheter när det gäller att skapa sammanhang mellan tidsdimensionerna dåtid, nutid och framtid när de olika förmågorna i ämnet historia behandlas. Detta är en viktig aspekt av det som handlar om historieämnets syfte – att utveckla elevernas historiemedvetande, och därför en central kvalitetsaspekt av undervisning i historia i grundskolan. Granskningens syfte är med bakgrund i detta att granska om undervisningen i historia i grundskolan utformas så att eleverna får möjlighet att skapa förmågespecifika samband mellan tidsdimensioner, det vill säga knyta samman olika tidsdimensioner, till exempel dåtid till nutid och framtid, när de använder en historisk referensram, arbetar med källor, reflekterar över historieanvändning och använder historiska begrepp.

¹ Håkansson, Jan & Sundberg, Daniel (2012). *Utmärkt undervisning: framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur

För att uppfylla syftet ska följande frågeställningar besvaras:

1. Innehåller undervisningen moment och uppgifter där eleverna får skapa samband mellan olika tidsdimensioner genom att:

- a) använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer?
- b) kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap?
- c) reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv?
- d) använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används?

2. Får eleverna stöd i historieundervisningen generellt, och i synnerhet för att skapa samband mellan olika tidsdimensioner, genom att de får:

- a) ett aktivt lärarstöd i form av tydliga beskrivningar och förklaringar?
- b) diskutera och reflektera?

Frågeställning 1a–1d fokuserar på *vad* historieundervisningen innehåller, och bygger på kursplanens uppfattning om att de fyra förmågorna historisk referensram, källhantering, historieanvändning och historiska begrepp tillsammans utvecklar elevernas historiemedvetande.

Frågeställningarna 2a–2b fokuserar på *hur* historieundervisningen genomförs och knyter an till Skolinspektionens modell för undervisningsgranskning. Fråga 2a tar fasta på om läraren är tydlig och konkret när det gäller att beskriva och förklara olika saker för eleverna, i synnerhet vad det innebär att knyta ihop olika tidsperioder genom förmågorna. Fråga 2b tar fasta på om eleverna får ge uttryck för och utbyta tankar och resonemang – enskilt eller i grupp med andra elever och läraren. Det ska framhållas att frågorna 2a och 2b även avser historieundervisningen generellt, det vill säga även i de fall eleverna *inte* får skapa tidssamband genom förmågorna.

Metod och material

I Skolinspektionens modell för granskning av undervisning ingår olika datainsamlingsmetoder: intervjuer, dokumentstudier, statistik, observationer och enkäter. De underlag som samlats in inför och under Skolinspektionens besök på skolan analyseras sedan av de inspektörer som genomfört besöket varpå dessa redovisar sina bedömningar av i vilken grad undervisningen i historia lever upp till kursplanens krav i ett beslut och i denna rapport.

Rapporten är disponerad utifrån de tre inledande ämnesspecifika förmågor som beskrivs kursplanen. Förmågan att använda adekvata begrepp i relation till de tre inledande förmågorna behandlas i respektive delavsnitt. För att eleverna ska kunna utveckla en historisk referensram och förståelse för hur historia skapas och används behöver de tillgång till ett ämnesspråk. Begreppen är verktyg som kan användas genomgående i all undervisning och bidra till fördjupad förståelse för ämnets centrala frågeställningar. I kursplanen finns två typer av begrepp, *tidsrelaterade begrepp* som knyter an till epoker eller specifika tidsperioder och *övergripande begrepp* som fungerar som analysverktyg genom att de belyser grundläggande historiska frågeställningar som är relevanta för de tidsperioder man studerar.

Författningsstöd

Övergripande författningsstöd

1 kap. 4 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.

1 kap. 11 § första stycket skollagen:

För varje skolform ska gälla en läroplan som utgår från bestämmelserna i skollagen. Läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Den ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen.

3 kap. 3 § skollagen

Alla barn ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensramen alla i samhället behöver. Eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.

Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra.

I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv (historiskt, miljö, internationellt, etiskt).

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

Eleven ska i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lgr 11, 3.13 Historia

Människans förståelse av det förflutna är inflätad i hennes föreställningar om samtiden och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv i dag och våra val inför framtiden. Kvinnor och män har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka sin omgivning. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid.

Syfte

Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna utvecklar såväl kunskaper om historiska sammanhang, som sin historiska bildning och sitt historiemedvetande. Detta innebär en insikt om att det förflutna präglar vår syn på nutiden och därmed uppfattningen om framtiden. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska förhållanden, historiska begrepp och metoder och om hur historia kan användas för olika syften. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar historiska kunskaper om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar. Därigenom ska eleverna få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig en historisk referensram och en fördjupad förståelse för nutiden. De ska också få möjlighet att utveckla en kronologisk överblick över hur kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer.

Undervisningen ska stimulera elevernas nyfikenhet på historia och bidra till att de utvecklar kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial och möten med platser och människors berättelser.

Eleverna ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor som ligger till grund för historisk kunskap. Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.

Genom undervisningen i ämnet historia ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer,

kritiskt granska, tolka och värdera källor som grund för att skapa historisk kunskap, reflektera över sin egen och andras användning av historia i olika sammanhang och utifrån olika perspektiv, och

använda historiska begrepp för att analysera hur historisk kunskap ordnas, skapas och används.

Centralt innehåll i årskurs 7-9

Forna civilisationer, från förhistorisk tid till cirka 1700

Jämförelser mellan några högkulturers framväxt och utveckling fram till 1700-talet, till exempel i Afrika, Amerika och Asien.

Antiken, dess utmärkande drag som epok och dess betydelse för vår egen tid.

Vad historiska källor från någon högkultur, till exempel i Asien eller Amerika, kan berätta om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män.

Industrialisering, samhällsomvandling och idéströmningar, cirka 1700–1900

Den ökade världshandeln mellan Europa, Asien, Afrika och Amerika.

Industrialiseringen i Europa och Sverige. Olika historiska förklaringar till industrialiseringen, samt konsekvenser för olika samhällsgruppers och människors levnadsvillkor i Sverige, Norden, Europa och några olika delar av världen. Migration inom och mellan länder.

Revolutioner och framväxten av nya idéer, samhällsklasser och politiska ideologier.

Vad historiska källor kan berätta om människors och gruppers strävan att påverka och förbättra sina egna och andras levnadsvillkor, till exempel genom uppfinningar, bildandet av fackföreningar och kampen mot slaveri.

Imperialism och världskrig, cirka 1800–1950

Den europeiska dominansen, imperialism och kolonialism.

Nationalism och olika former av demokrati och diktatur i Europa och i andra delar av världen.

De båda världskrigen, deras orsaker och följder. Förtryck, folkfördrivningar och folkmord. Förintelsen och Gulag.

Historiska berättelser från skilda delar av världen med skildringar av människors upplevelser av förtryck, till exempel i form av kolonialism, rasism eller totalitär diktatur och motstånd mot detta.

Demokratisering, efterkrigstid och globalisering, cirka 1900 till nutid

Demokratisering i Sverige. Bildandet av politiska partier, nya folkrörelser, till exempel kvinnorörelsen, och kampen för allmän rösträtt för kvinnor och män. Kontinuitet och förändring i synen på kön, jämställdhet och sexualitet.

Framväxten av det svenska välfärdssamhället.

Historiska perspektiv på urfolket samernas och de övriga nationella minoriteternas situation i Sverige.

Kalla krigets konflikter, Sovjetunionens sönderfall och nya maktförhållanden i världen.

FN, nordiskt samarbete och framväxten av Europeiska unionen (EU).

Aktuella konflikter i världen och historiska perspektiv på dessa.

Hur historiska källor och berättelser om en familjs eller släkts historia speglar övergripande förändringar i människors levnadsvillkor.

Hur historia används och historiska begrepp

Exempel på hur 1800- och 1900-talet kan avläsas i våra dagar genom traditioner, namn, språkliga uttryck, byggnader, städer och gränser.

Hur historia kan användas för att skapa eller stärka gemenskaper, till exempel inom familjen, föreningslivet, organisationer och företag.

Hur historia kan användas för att skapa eller stärka nationella identiteter.

Hur historia kan användas för att förstå hur den tid som människor lever i påverkar deras villkor och värderingar.

Vad begreppen kontinuitet och förändring, förklaring, källkritik och identitet betyder och hur de används i historiska sammanhang.

Några historiska begrepp, till exempel antiken, mellankrigstiden, efterkrigstiden och kalla kriget samt olika syn på deras betydelser.

Kunskapskrav

Kunskapskrav för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven har **grundläggande** kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar, samt om Förintelsen och andra folkmord. Dessutom förklarar eleven hur människors villkor och värderingar kan påverkas av den tid de lever i.

Eleven kan undersöka några utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då **enkla** samband mellan olika tidsperioder. Eleven anger också någon tänkbar fortsättning på dessa utvecklingslinjer och motiverar sitt resonemang med **enkla och till viss del** underbyggda hänvisningar till det förflutna och nuet.

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra **enkla och till viss del** underbyggda slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan föra **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om hur historia har använts och kan användas i några olika sammanhang och för olika syften, samt hur skilda föreställningar om det förflutna kan leda till olika uppfattningar i nutiden, och vilka konsekvenser det kan få. I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **i huvudsak** fungerande sätt.

Kunskapskrav för betyget D i slutet av årskurs 9

Betyget D innebär att kunskapskraven för betyget E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven har **goda** kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra **utvecklade och relativt väl** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar, samt om Förintelsen och andra folkmord. Dessutom förklarar eleven hur människors villkor och värderingar kan påverkas av den tid de lever i. Eleven kan undersöka några utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då **förhållandevis komplexa** samband mellan olika tidsperioder. Eleven anger också någon tänkbar fortsättning på dessa utvecklingslinjer och motiverar sitt resonemang med **utvecklade och relativt väl** underbyggda hänvisningar till det förflutna och nuet.

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra **utvecklade och relativt väl** underbyggda slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då **utvecklade och relativt väl** underbyggda resonemang om källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan föra **utvecklade och relativt väl** underbyggda resonemang om hur historia har använts och kan användas i några olika sammanhang och för olika syften, samt hur skilda föreställningar om det förflutna kan leda till olika uppfattningar i nutiden, och vilka konsekvenser det kan få. I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **relativt väl** fungerande sätt.

Kunskapskrav för betyget B i slutet av årskurs 9

Betyget B innebär att kunskapskraven för betyget C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Kunskapskrav för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven har **mycket goda** kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra **välutvecklade och väl** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar, samt om Förintelsen och andra folkmord. Dessutom förklarar eleven hur människors villkor och värderingar kan påverkas av den tid de lever i. Eleven kan undersöka några utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då **komplexa** samband mellan olika tidsperioder. Eleven anger också någon tänkbar fortsättning på dessa utvecklingslinjer och motiverar sitt resonemang med **välutvecklade och väl** underbyggda hänvisningar till det förflutna och nuet.

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra **välutvecklade och väl** underbyggda slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då **välutvecklade och väl** underbyggda resonemang om källornas trovärdighet och relevans. Eleven kan föra **välutvecklade och väl** underbyggda resonemang om hur historia har använts och kan användas i några olika sammanhang och för olika syften, samt hur skilda föreställningar om det förflutna kan leda till olika uppfattningar i nutiden, och vilka konsekvenser det kan få. I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **väl** fungerande sätt.

Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö

Lgr 11, 2.2 Kunskaper

Skolan ska bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet.

Läraren ska

- ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga,
- stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan,
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas utifrån sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Individanpassning, variation och utmaningar

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevens fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.

Lgr 11, 2.2 Kunskaper

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola

- kan lära, utforska och arbeta självständigt och tillsammans med andra och känna tillit till sin förmåga,
- kan använda sig av kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden.

Lgr11, 2.2 Kunskaper

Läraren ska

- ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.
- stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter.

Lgr 11, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande

Läraren ska svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer.

Ett synligt pedagogiskt ledarskap från lärarens sida med en tydlighet i syfte, struktur och organisation

5 kap. 2 § skolförordningen

Eleverna ska genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna når de kunskapskrav som minst ska uppnås och i övrigt utvecklas så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar.

Lgr 11, 2.2 Kunskaper

Skolan ska erbjuda eleverna strukturerad undervisning under lärares ledning, såväl i helklass som enskilt. Lärarna ska sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former.

Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjlighet till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang.

Uppföljning, återkoppling och reflektion över lärandet**3 kap. 4 § skollagen**

Eleven och elevens vårdnadshavare och vårdnadshavare för ett barn i förskolan ska fortlöpande informeras om elevens eller barnets utveckling.

Lgr 11, 2.7 Bedömning och betyg

Skolans mål är att varje elev

- utvecklar ett allt större ansvar för sina studier, och
- utvecklar förmågan att själv bedöma sina resultat och ställa den egna och andras bedömning i relation till de egna arbetsprestationerna och förutsättningarna.

Läraren ska

- genom utvecklingssamtal och den individuella utvecklingsplanen främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling,
- utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs utveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn,
- med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov,
- vid betygsättning utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven och göra en allsidig bedömning av dessa kunskaper.

Lgr 11, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande

Läraren ska

- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen.